

Erik Mortenson. *Translating the Counterculture: The Reception of the Beats in Turkey*. Carbondale, IL: Southern Illinois University Press, 2018. Xviii + 257 pp., ISBN: 9780809336548.

ÖZGE EGE ALTAN

The Pennsylvania State University, Doktora Öğrencisi.
(ofa5115@psu.edu), ORCID: 0000-0003-4839-438X.

“ ” Altan, Özge Ege. “Erik Mortenson. *Translating the Counterculture: The Reception of the Beats in Turkey*.” *Zemin*, s. 7 (2024): 180-183.
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12518675>.

Tercüme kavramı, Türkçe edebiyat araştırmalarında genellikle Osmanlı telif geleneği ve Cumhuriyet dönemi çeviri tarihi açısından incelenir. Erik Mortenson'ın *Translating the Counterculture: The Reception of the Beats in Turkey* (2018) [*Karşı Kültürü Çevirmek: Beat Kültürünün Türkiye'de Alınlanması*] adlı kitabı, tercüme kavramı etrafında dönen tartışmalara, farklı bir zaman dilimini irdeleyerek dâhil olur. Mortenson kitabında, tercüme fikrini kültürel bir bağlam üzerinden okuyarak temellük etme ve dönüştürme gibi kavramlarla sentezler. Bu yaklaşım, 1950'li yıllarda ABD'de ortaya çıkan Beatnik akımının veya başka bir deyişle, Beat Kuşaağı yazarlarının Türkiye'de nasıl alınıldığını ve anlamlandırıldığını incelemeyi amaçlar. *Translating the Counterculture* kitabı, öncelikle Amerikan kültür çalışmalarını takip eden akademisyenler ve öğrenciler için yazılmıştır. Ancak kitap, 1990 sonrası yayımlanan Türkçe metinleri de incelediği için, Türkçe edebiyat araştırmaları kapsamında da önemli bir kaynak olarak değerlendirilmelidir.

Mortenson, Beat Kuşaağı'nın Amerikan kültür çalışmalarında, başat olarak İkinci Dünya Savaşı bağlamında incelendiğini gözlemler. Ancak farklı dillerde okunan ve uzun zamandır dolaşımında olan Beat eserleri, ulusal sınırların ötesine geçerek geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır. Mortenson, bu eserlerin sadece ulusal sınırlar içinde değerlendirilmesinin yetersiz olduğuna değinirken, Türkiye'nin, araştırması için oldukça "ilginç" (s. 9) bir ortam sağladığını belirtir. Bu bağlamda Mortenson, Beat Kuşaağı araştırmaları çerçevesinde, Beat eserlerine yönelik kültürel tercümeyi ön planda tutarak Amerika-merkezci olmayan bir okuma sunmayı hedefler. Hâliyle, Amerikan kültür çalışmalarını perspektifinden bakıldığında, Beat Kuşaağı'nın Türkiye'deki etkisini incelemek, istisnacılık söylemini ortadan kaldırmak için güçlü bir yöntem olarak görülebilir. Ne yazık ki Mortenson, Türkiye'nin bu araştırma için neden ilginç bir ortam sağladığını derinlemesine tartışmaktan kaçınır. Bunun yerine, Türkiye'yi klişeleşmiş Doğu-Batı sentezine işaret eden "köprü" mecazı ve ülkenin içinde bulunduğu heterojen yapıyı imleyen "tezatlıklar" arasında idealize eder (s. 9). Dolayısıyla kitapta, Beat Kuşaağı'nın Türkiye'deki kültürel yankısı ulusötesi bir yaklaşımla ele alınırken, araştırmanın merkezinde daima Amerikan edebiyatı vardır. Bu yaklaşım, maalesef, Mortenson'ın kuvvetli bir biçimde kaçmaya çalıştığı merkez-çevre çelişkisini yeniden üretir.

Beat Kuşaağı'nın Türkiye'deki kültürel tercümesi kitapta beş ana bölümde incelenir. Mortenson, yakın okuma yönteminin yanı sıra, yeraltı edebiyatı üzerine yaptığı nicel araştırmadan da bahseder. Bu nicel araştırmanın yöntemini en ayrıntılı biçimde birinci bölümde, "Kimler ne okuyor ve neden okuyor?" (s. 35) başlığı altında açıklar. Edebiyat araştırmalarında nadiren kullanılan bu yöntemin, özellikle alımlama

incelemesine yönelik yapılan bir araştırmada yer alması, yenilikçi bir adım olarak değerlendirilebilir. Ancak Mortenson, kitabında bu istatistiksel çalışmanın metodolojisini ve değişkenlerin nasıl belirlendiğini ayrıntılı bir şekilde açıklamaz. Örneğin, Türkiye’deki çeşitli üniversitelerde “bir dizi” (s. 35) odak grubu oluşturulduğundan ve altı yüzün üzerinde anket dağıtıldığından bahsederken, kaç adet odak grubunun oluşturulduğuna, bu üniversitelerin hangileri olduğuna ve odak gruplarının demografik yapısına dair istatistiksel verilere kitapta yer vermez. Dolayısıyla, Beat kuşağı okurlarının daha “açık fikirli” (s. 37) veya daha az “dindar” (s. 37) olduğu gibi, sadece bu nicel araştırma sonucunda ulaşılan bazı bulguların güvenilirliği tartışmaya açıktır.

Kitap, Beat Kuşağı’nın öncü isimlerinden Jack Kerouac, William Burroughs ve Allen Ginsberg’in eserlerine yer verir. İlk iki bölüm Türkiye’deki yeraltı edebiyatının Beat Kuşağı ile olan ilişkisini, kültürel tercüme bağlamında inceler. Temel olarak Mortenson, Beat Kuşağı’nın 50’li ve 60’lı yıllarda yarattığı eserlerin Türkiye’ye neden kırk yıl gecikmeyle ulaştığını irdeler. Mortenson, 1980 darbesiyle kültürel alanda meydana gelen tahribatın bireyleri bir karşı kültür arayışına ittiğini iddia ederek Beat estetiğinin bu karşı kültür arayışı için “yeni bir model” (s. 31) oluşturduğunu öne sürer. Bunun yanı sıra Mortenson, 6:45 Yayınevi’nin yayınladığı *Underground Poetix* dergisini mercek altına alarak, Türkiye’deki alternatif yayıncılık bağlamında Beat Kuşağı’nın nasıl bir mit hâlinde yeniden inşa edildiğini inceler. Üçüncü bölümde ise, Jack Kerouac’ın *Yolda* kitabının Türkiye’deki alımlanmasına dair gözlemlerini paylaşır.

Kitabın en dikkat çekici kısmı, Türkiye’deki sansür mekanizmalarını inceleyen, “The Beats on Trial: The Censorship of William Burrough’s *The Soft Machine*” (Yargılanan Beatler: William Burroughs’un *Yumuşak Makine* Eserinin Sansürü) adlı dördüncü bölümdür. Mortenson, bu bölümde, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu’nun kararlarını irdelerek hem ABD’de hem de Türkiye’de çocuk kavramı üzerinden karşımıza çıkan sansür konusunu karşılaştırmalı bir yöntemle ele alır. Ayrıca bu bölüm, William Burroughs’un *Yumuşak Makine* adlı kitabının çevirisine 2011 yılında müstehcenlik suçlamasıyla açılan davaya odaklanarak edebiyatın sınırlarını sosyolojik bir boyutta inceler. Mortenson, Türkiye’deki davayı incelerken, William Burroughs’un *Naked Lunch* (*ıplak şölen*) adlı eserinin de 1968 yılında ABD’de müstehcenlik suçlamasıyla yargılandığını belirtir ve bu iki olayı karşılaştırır (s. 148). Mortenson, Türkiye’deki davayı Amerika’da meydana gelen davayla kıyaslayarak, Türkiye’de kitabın müstehcenlik suçlamasının doğrudan eşitinsellik (s. 129) ile ilgili olduğunu savunurken, Amerika’da ise bu davanın sebebinin uyulşturucu kullanımı ile bağlantılı olduğunu öne sürer (s. 148). Ne yazık ki, Mortenson bu argümanın nedenlerini açıklamaz. Böylesi bir argümanı desteklemek için,

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye bağlamında dönemin siyasal konjonktürünü bu edebiyat eserleriyle ilişkilendirerek derinlemesine analiz etmek gerekmektedir. Nitekim, Türkiye bağlamında *Yumuşak Makine*'nin sansüre uğraması, dönemin iktidarının kutuplaştırıcı siyasi hamlelerinin bir yansıması olarak da okunabilir.

Son bölüm, "Howling in Turkish: Appropriating the Many Faces of Allen Ginsberg" (Türkçe Uluma: Allen Ginsberg'in Birçok Yüzünü Temellük Etmek), Allen Ginsberg'in Türkçeye üç farklı karşılaşmasını ele alarak Beat metinlerinin her dönemde yeni anlamlar ürettiğine işaret eder (s. 161). Bu bölümde ilk olarak tercüme meselesi dilsel bir boyutta düşünülür. Bu bağlamda, Ginsberg'in Türkçede yer alan üç farklı çevirisi kıyaslanır. Mortenson, Türkiye'nin değişen konjonktürüne bağlı olarak Ginsberg'in duruşunun da değiştiğini savunur. Örneğin, Mortenson'a göre 1976 yılında Ferit Edgü ve Orhan Duru tarafından yapılan çeviri Ginsberg'in anti-kapitalist kimliği (s. 159) ve aktivist poetikasını öne çıkarırken, 1991 yılında Hakan Arslan'ın yaptığı çeviri daha günlük bir dil konuşan Ginsberg ortaya çıkarmıştır (s. 168). Şenol Erdoğan'ın 2013 yılında yaptığı çeviri ise Ginsberg'in manevi yönüne vurgu yapmıştır (s. 160). İkinci olarak, Ginsberg'i ustası olarak gören küçük İskender'in poetikası kültürel tercüme kapsamında incelenir (s. 181). Son olarak ise 1990 yılında Ginsberg'in İstanbul'da Can Yücel ve Melih Cevdet Anday gibi isimlerle buluşması kültürel tercüme bağlamında düşünülür (s. 187). Bu karşılaşma sırasında, Ginsberg insan hakları ve marihuana hakkında konuşmak isterken Türk şairler, edebiyat hakkında konuşmak istediklerini dile getirir (s. 189). Mortenson, şairlerin aralarında geçen bu sohbetin kültürel boyutta farklılık göstermesini üretken bir yanlış anlaşılma olarak okunabileceğini öne sürer (s. 191). Bölüm, Can Yücel ve Allen Ginsberg'in sohbet esnasında yazdıkları bir şiirin analiziyle sona erer.

Translating The Counterculture, yalnızca Beat Kuşağı'nın Türkiye'de nasıl alınıldığını araştırmaz. Aynı zamanda Türkçe edebiyat eleştirisinin odağında olmayan küçük İskender, Metin Kaçan, Hakan Günday, Sibel Torunoğlu, Kanat Güner ve Ayça Seren Ural gibi yazarların eserlerine de yakın okuma yapar. Bu nedenle, kitabın, Türkçe yeraltı edebiyatı bağlamında dikkat çeken bir referans kitabı olarak görülmesi şarttır. Ancak Mortenson, kültürel tercüme meselesini yalnızca 1980 darbesi ve ardından gelen küreselleşmenin etkileri üzerinden ele alma eğilimindedir. Bu yaklaşım, Türkiye'de daha önceki yıllarda faaliyet gösteren şiir geleneklerini görmezden gelir. Örneğin, Mortenson, yalnızca birkaç paragrafta Garip akımından ve İkinci Yeni'den bahseder. Kitapta bu şiir akımlarının tarihselleştirilmemesi, Mortenson'ın Türkçe edebiyat analizlerinin derinleşmemesine vesile olur. Dolayısıyla, Beat Kuşağı'nın Türkçe edebiyattaki çağdaşlarıyla karşılaştırılması, gelecek araştırmalar için verimli kuramsal bir zemin yaratabilir.